

Pirkanmaan hyvinvointialue
PL 272, 33101 Tampere

Nuorisovaltuuston lausunto
12.8.2023

Pirkanmaan hyvinvointialueen nuorisovaltuuston lausunto hyvinvointialueen talousarviosuunnittelusta vuodelle 2024

Pirkanmaan hyvinvointialueen nuorisovaltuusto kiittää lausuntopyynnöstä. Nuorisovaltuusto on kokouksessaan 15.6.2023 käsitellyt vuoden 2024 talousarviota ja vuoden 2025–2026 taloussuunnitelmaa sekä taloussuunnitteluohjetta ja lausuu aiheesta seuraavasti:

Nuorisovaltuusto nostaa talousarvion tavoitteiston kannalta esiin muutaman erityisesti nuoria koskevan painopisteen sekä toiveitamme hyvinvointialueen pidemmän aikavälin taloussuunnitteluun. Nuorisovaltuuston painopisteitä talousarviokaudelle (2024) sekä taloussuunnitelmakaudelle (2025–2026) ovat matalan kynnyksen palvelut, mielenterveys- ja päihdepalvelut, lastensuojelu ja jälkihuolto sekä opiskeluhoito.

Matalan kynnyksen palvelut

Mielenterveyskriisi -käsite on lähivuosina varmasti tullut monelle tutuksi, ja yksi siihen merkittävästi vaikuttava tekijä on ongelmat palveluiden saatavuudessa ja vajavaiset resurssit. Mielenterveysongelmat ovat yleisesti ottaen pitkäkestoisia ja hiljalleen kehittyviä, mutta akuutti tuentarve voi ilmentyä hyvinkin nopeasti. TAYS:in nuortenspsykiatrian avopotilaiden määrä on lähes tuplaantunut verrattuna vuoteen 2014, ja tällä hetkellä nuorten mielenterveyspalveluihin joutuu jonottamaan useista kuukausista jopa vuoteen. Lisäksi matalan kynnyksen tukea on erittäin vaikea löytää, etenkin nopealla aikavälillä. Yksittäisen nuoren tilanne elää nopeasti, ja usein pienikin tuki tarpeen ilmestyessä ensimmäisen kerran voi vaikuttaa hyvin merkittävästi ongelmien kehitykseen pitkällä aikavälillä. Olisikin tärkeää mahdollistaa mielenterveysongelmiin avun saamisen ilman pitkiä jonoja ja vaikeita ajanvarausprosesseja. yksinkertainen kohtaaminen helposti saavutettavissa olevan ammattilaisen kanssa voi auttaa nuorta merkittäväällä tavalla ja matalan kynnyksen palvelut ovat tehokkaita ennaltaehkäiseviä keinoja kamppailussa mielenterveyskriisiä vastaan.

Esimerkiksi walk-in tyyppiset terapiamuodot ovat osoittautuneet hyvin suosituiksi ja toimiviksi. Walk-in terapia luo mahdollisuuden hakeutua helposti itse avun piiriin, ja monelle nuorelle palveluiden anonyymiteetti pienentää kynnystä hakea apua.

Matalan kynnyksen palvelut tarvitsevat kipeästi lisää panostusta ja resursseja, jotta yksikään nuori ei jäisi ongelmiansa kanssa yksin. Matalan kynnyksen palveluiden on hyvä olla palvelukokonaisuuden keskiössä, jotta raskaampien palveluiden painetta saataisiin helpotettua, ja jatkossa mielenterveysongelmiin puuttuminen tapahtuisi lähtökohtaisesti niiden kehityksen alkuvaiheessa.

Mielenterveystarkastukset

Nuorten palvelut ovat olleet kriisissä jo pidemmän aikaa, joten uusia matalan kynnyksen palveluita tulisi kehittää. Mielenterveystarkastukset olisivat loistava mahdollisuus kokeilla uutta ennaltaehkäisevää mielenterveyspalveluiden konseptia. Mielenterveystarkastukset toimisivat samalla tavoin kuin muutkin kouluterveystarkastukset, mutta fyysisen terveyden tarkastamisen sijaan keskitytään nuoren mielen hyvinvointiin. Mielenterveystarkastuksessa nuori kohtaisi koulussa työskentelevän mielenterveyden ammattilaisen, kuten esimerkiksi psykologin, kuraattorin tai psykososiaalisen sairaanhoitajan, jonka kanssa hän pääsee keskustelemaan mielenterveydestään yhdessä asiaan perehtyneen ammattilaisen kanssa. Tämä varmasti madaltaisi nuoren kynnystä avun hakemisessa, sekä helpottaisi mielenterveyspalveluiden piiriin pääsemistä huomattavasti. Tarkastukset tuovat palvelun suoraan nuorille. Myös yleisten mielenterveystarkastusten avulla vähennetään palvelun häpeää, sillä kaikki siellä kävisivät.

Mielenterveystarkastusten avulla saataisiin helpommin ote apua tarvitsevaan nuoreen, sekä helpotetaan tulevaisuudessa palveluun palaamista. Tämä on erittäin tärkeää, sillä THL:n ja eri tutkimuksien mukaan nuorista 20–25 prosenttia kärsii jostain mielenterveyden häiriöstä ja mielenterveys on suurin syy nuorten alle 30-vuotias työntekijöiden aikaisille työkyvyttömyyseläkkeille.

Lastensuojelu ja jälkihuolto

Lastensuojelu koko maassa on heikentynyt ja monesti lapsi/nuori menee sen myötä huonompaan kuntoon mitä oli aiemmin. Tämä aiheuttaa pelkoa, epäluottamusta ja epätoivoa perheessä niin aikuisten, kuin nuorten parissa. Tällainen maine estää monia vanhempia ja nuoria ottamaan apua vastaan, kun pelätään, että siitä on enemmän haittaa kuin hyötyä. Jotain on pahasti pielessä, kun vaikuttaa ettei resurssit riitä, vaikka koko ajan resursseja lisätään. Silloin tämä on merkki siitä, että ennaltaehkäisevää matalankynnyksen palveluita tulisi lisätä ruohonjuuritasolla.

Palvelun pitäisi myös olla asiakaslähtöistä, kuunnella mikä palvelisi juuri kyseistä asiakasperhettä parhaiten, ettei resursseja käytetä turhiin palveluihin, jotka ei hyödytä perhettä ja lasta millään tavalla. Lastensuojelun pitäisi olla aina tapauskohtaista!

On myös huolestuttavaa, että lastensuojeluun menevä rahamäärä vaan kasvaa kasvamistaan, mutta silti meillä on entistä enemmän henkisesti huonosti voivia lapsia ja nuoria. Lastensuojelussa kaivataan työntekijöiltä enemmän maalaisjärjen käyttöä kuin sitä, että luetaan oppikirjan sivulta, kuinka missäkin tilanteessa tulisi toimia. Olisi myös todella hyvä, että työntekijät pysyisivät mahdollisimman pitkään samassa paikassa töissä, koska silloin lapsen, nuoren, perheen tuki ei koko ajan vaihtele. Työntekijöiden pysyvyyteen on siis ihan oikeasti panostettava! Kun joudut jatkuvasti kertomaan uudelle työntekijälle perheen tarinan se turhauttaa. Lapsi, nuori ja perhe ei myöskään tällä tavalla pääse luomaan välttämättä yhtäkään kunnon luotettavaa sidettä perheen ”tukihenkilöön”. Tämä tarkoittaa, että työntekijöille tulisi suoda mahdollisimman hyvät työolosuhteet, jotta sinne haluaa jäädä työskentelemään.

Mitä tulee jälkihuollon ikärajaan, se jakaa nuorisovaltuustossakin mielipiteitä. Osa on sitä mieltä, että se ei auta välttämättä itsenäistymistä, vaan lykkää sitä koska edelleen nuori on kaiken avun ja tuen piirissä. Tällöin itsenäisten toimien määrä on hyvin pieni ja kun tulee ikäraja vastaan se saattaa olla hyvin iso ja ongelmallinen tilanne nuorelle. Nuori on oppinut, että lähes mitään ei tarvitse tehdä asumisen, elämisen eteen ja yhtäkkiä onkin astuttu todellisuuteen missä asiat ei mene näin. Koemme että parempi keino itsenäistyä on auttaa nuori työelämäänsä pienin askelin, jotta hän oppii miten rahaa tehdään, kuinka talous asiat toimivat. Eläminen maksetaan työllä tienatuilla rahoilla, eikä valtion tuilla.

Jälkihuollon palvelu kuitenkin on erittäin hyvä vaihtoehto niille nuorille, joilla ei ole ketään tukiverkostossa. On haastavaa hoitaa itsenäisesti arjen askareita, raha-asioita ja tuntuu ettei ole vielä valmis aikuisuuteen. Jälkihuolto ei ole pakollinen palvelu ja se on jokaisen sijoitetun nuoren oikeus. Jälkihuollon myöntämistä voisi kuitenkin tarkastella, että kuka siihen olisi oikeutettu. Näin voimme tehdä tutkimusta onko tällä positiivinen vai passivoiva vaikutus nuorten työllisyyden ja opiskelujen suhteen. Passivoiva elämäntapa aiheuttaa monesti mielenterveysongelmia koska ei ole arjessa rutiineja. Jos raha tulee suoraan syyliin, niin miksi pitäisi ja viitsisi edes lähteä töihin. Sitten työnteosta monet nuoret tekevät itselleen tulevaisuudessa mörön, joka alkaa ahdistaa. Tässäkin siis tulisi toimia tapauskohtaisesti, koska toinen 18-vuotias nuori voi olla yli 20-vuotiaan tasolla ja pärjäisi ilman jälkihuollon tukea, kun taas toinen 18-vuotias nuori voi olla alaikäisen tasolla ja todellakin kaipaisi jälkihuollon apua. Näin säästäisimme myös resursseja.

Päihdehuollon palvelut ja käyttöhuoneet

Suomen huumetilastot ovat huolestuttavaa luettavaa, sillä olemme täysin epäonnistuneet päihdepalveluiden päivittämisessä ja etenkin huumeongelmat ovat jääneet yhteiskunnallisen stigman paineen alla huomiotta. Nuorten huumekuolemista Suomi on Euroopan kärkimaa, eikä ongelma tunnu edelleenkään olevan päätöksenteossa vakavana huolenaiheena. Meidän tulisikin nyt näyttää esimerkkiä ja ottaa isoja kehitysaskaleita kohti tehokkaampia ja inhimillisempiä huumepalveluita. Nuorisovaltuusto rohkaisee Pirkanmaan hyvinvointialuetta ryhtymään huumeiden käyttöhuoneiden pilottihyvinvointialueeksi. Käyttöhuoneiden on muualla Euroopassa todistettu toimivan tarkoituksenmukaisella tavalla, ja ne edistäisivät väestön hyvinvointia sekä viihtyvyyttä merkittäväällä tavalla. Pirkanmaan tulisikin olla huumepalveluiden edistämisen osalta huomattava positiivinen esimerkki lopulle Suomea ja muille hyvinvointialueille.

Huumeiden käyttöhuoneet ovat tiloja, joissa käyttäjät voivat käyttää laittomia huumeita terveydenhuollon ammattilaisen valvonnan alla. Käyttöhuoneiden idea on vähentää huumeista aiheutuvia kuolemia ja tehdä tapahtuvasta käytöstä mahdollisimman turvallista. Terveydenhuollon ammattilaisen läsnäolo tuo avun yhä useamman saataville, ja tavoitteena on varmistaa, käytön turvallisuus, sekä rohkaista heitä kohti terveellisempää elämää ja huumeista irtautumista. Monissa käyttöhuoneissa on myös testimahdollisuudet, jolloin työntekijä voi testata käytettävää ainetta ja käyttäjä voi huomata, sen, millaisia aineet ovat koostumukseltaan, eivätkä ne ole aina sitä, mitä niiden on luvattu olevan. Huumeiden käyttöhuoneiden on todistettu vähentävän huumekuolemia, ja huumeiden aiheuttamia sairauksia ja tartuntoja, sekä ohjaavan huumeidenkäyttäjää avun piiriin. Käyttöhuoneet

hyödyttävät myös merkittävästi ympäristöä, sillä ne vahvistavat ympäröivien julkisten tilojen ja asuinalueiden turvallisuutta ja ihmisten viihtyvyyttä.

Käyttöhuoneiden on muualla Euroopassa todistettu toimivan tarkoituksenmukaisesti sekä tehokkaasti, ja ne edistäisivät väestön hyvinvointia sekä turvallisuutta merkittäväällä tavalla. Pirkanmaan tulisikin pyrkiä olemaan edelläkävijä huumepalveluiden edistämässä ja positiivinen rohkaiseva esimerkki muille hyvinvointialueille. Lisäksi nuorisovaltuusto toivoo hyvinvointialueen vaikuttavan aktiivisesti kansallisen lainsäädäntöön eri verkostojen kautta.

Psykologi- ja kuraattorimitoitukset

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 a §:n mukaan saman lain 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuja psykologi- ja kuraattoripalveluita järjestettäessä saa yhtä kuraattoria kohden olla enintään 670 opiskelijaa ja yhtä psykologia kohden enintään 780 opiskelijaa. Pirkanmaan hyvinvointialueella kyseinen mitoitus ei vielä täyty, mutta tavoitteemme tulee pidemmällä tähtäimellä olla kunnianhimoisempi. Pääosa kuraattorien ja psykologien saatavuusongelmista keskittyy Tampereen kaupunkiseudulle, mikä aiheuttaa tilastoharhaa palvelun ollessa epäsuhtaista. Esimerkiksi yksiköiden välisellä yhteistyöllä jonoja voidaan purkaa palveluntarvetta tasaten.

Nuorisovaltuusto katsoo, että Pirkanmaalla tulee aloittaa vapaaehtoinen siirtyminen entistä tiukempaa koulukuraattori ja -psykologimitoitusta kohti (620 opiskelijaa / kuraattori tai 730 opiskelijaa / psykologi). Tähän tulee suunnata resursseja talousarviovalmistelussa ja se olisi myös talousarvion tavoitteiston mukainen toimenpide pidemmällä suunnittelukaudella 2024–2025. Tavoitteen saavuttamiseksi on Pirkanmaan hyvinvointialueen oltava houkuttelevampi työnantaja sekä rohkea toimintatapojen uudistaja. Lisäksi aiemmin mainituilla mielenterveystarkastuksilla voitaisiin myös vapauttaa ennaltaehkäisyn kautta resursseja opiskeluterveydenhuoltoon.

Yhteenveto

Nuorisovaltuusto esittää lausunnossaan konkreettisia ehdotuksia, joiden avulla voidaan tehostaa palveluita ja mahdollistaa myös talouden tasapainottamistavoitteeseen pääseminen palveluihin panostamalla ja turhia rakenteita karsimalla. Nuorisovaltuusto tulkitsee ja arvioi talousarvion laadinnan tavoitteistoa nuorten näkökulmasta ja keskittyy nuorten kannalta merkittävimpiin palveluihin. Lausunnossa nuorisovaltuusto pyrkii tuomaan esille ajankohtaisia asioita, joita on mahdollista toteuttaa talousarvion asettamissa raameissa sekä tiiviissä yhteistyössä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin palveluntarjoajien kanssa.

Talousarvion ja taloussuunnitelman laadinnassa on myös korostettava lapsivaikutusten arvioinnin merkitystä, kun puhutaan lapsia ja nuoria koskettavista palveluista tai muutoksista niihin. Tätä nuorisovaltuusto haluaa erityisesti korostaa talousarviovalmistelun eri vaiheissa. Nuorisovaltuusto pitää talousarviosuunnittelun kokonaisuutta hyvänä ja ripeään aikatauluun nähden onnistuneena.

Lausunto on käsitelty nuorisovaltuuston kokouksessa 12.8.2023.

Nuorisovaltuuston puolesta 12.8.2023

Eetu Hukkanen, puheenjohtaja

Elsa Nisula, 1. varapuheenjohtaja

Martti Kaisti, 2. varapuheenjohtaja

Zahra Shaker, 3. varapuheenjohtaja